



کدام دفتر برای معلمان بهتر است؟

محمد تابش، طراح و پژوهشگر در زمینه معماری مدرسه

در شماره‌های پیشین اشاره شد، برخی از فرصت‌های تصمیم‌گیری در مدرسه که در پیکربندی و ساختار آن، فرصتی برای انتخاب بین دو یا چند مسیر میسر است، می‌تواند به یک چالش دوراهی تبدیل شود که معماری و مبلمان مدرسه را تحت تأثیر قرار دهد. معماری و مبلمان مدرسه نیز می‌توانند به نحوی بر انتخاب مسیر اثرگذار باشند. گاهی اوقات نوع معماری و مبلمان مدرسه اجازه انتخاب مسیرهای مطلوب دیگر در اداره مدرسه را به شما نمی‌دهد و ناچارید برای افزایش کارآمدی مدرسه خود، در این معماری و مبلمان تغییراتی ایجاد کنید.

در مقالات قبلی در مورد چالش‌های دوراهی بین مدرسه شفاف یا مدرسه ناپیدا، به واسطه جداره‌های داخلی آن و همچنین مدرسه بدون کفش یا مدرسه با کفش، بررسی و تحلیل کردیم. در این شماره به یک دوراهی دیگر می‌پردازیم.

دفتر بزرگ محیط کار اشتراکی یا دفترهای پراکنده کوچک؟

یک دفتر بزرگ که چندین بخش از بخش‌های مدرسه در آن جمع شوند تا یک محیط کار اشتراکی تشکیل شود، ایده‌ای است که در سال‌های اخیر، به جهت محدودیت فضا و برخی ملاحظات دیگر در مدرسه‌ها مورد توجه قرار گرفته است. قبل از اینکه برای یک دفتر بزرگ کار اشتراکی در صدد ارزش‌گذاری برآییم، باید قدری بیشتر به ویژگی‌های این نوع دفترها و زمینه‌های راه‌اندازی و توجه به آن‌ها بپردازیم. البته بدیهی است، بررسی این موضوع به‌مانند موضوعات پیشین، مستقل از شرایط پیش‌آمده ناشی از شیوع ویروس کرونا معنی پیدا می‌کند. زیرا در شرایط فعلی، هر نوع فضای جمعی، زمینه این شیوع و سرایت بیماری را افزایش می‌دهد.

اشتراک کاری؛ کار اشتراکی

موضوع دفتر محیط کار اشتراکی، نه

موضوع جدیدی است و نه محدود به مدرسه‌هاست. به‌ویژه در دوران جدید، با همین عنوان دفتر کار اشتراکی، برخی فضاهای بزرگ در نقاط شهر به شرکت‌ها و مؤسسات گوناگون امکان استفاده از محیط خود را با شرایط مشخصی فراهم می‌کنند. یعنی در بیشتر مواقع، چند شرکت که چه‌بسا هیچ اشتراک کاری ندارند، در یک محیط کار اشتراکی گرد هم می‌آیند و بدون مزاحمت نسبت به هم، از امکانات موجود به شکلی مشترک برخوردار می‌شوند.

بنابراین، وقتی می‌توان بدون اشتراک کاری در یک محیط کار اشتراکی فعالیت کرد، چه‌بسا امکان فعالیت با وجود اشتراکات کاری در این محیط بیشتر فراهم می‌شود.

ویژگی‌های محیط کار اشتراکی

همه ما تا حدودی از شکل فیزیکی محیط‌های کار اشتراکی باخبریم.

معمولاً دفترهای بزرگی هستند که برای فعالیت افراد با تعداد بیش از معمول دیگر دفترها، به مبلمان اداری مجهزند. علاوه بر آن، امکان استفاده مشترک از برخی امکانات و تجهیزات اداری و رفاهی برای همه این افراد فراهم می‌شود. در اینجا قدری بیشتر به این ویژگی‌ها می‌پردازیم.

چشم‌انداز وسیع‌تر

یکی از ویژگی‌های این نوع دفترها، چشم‌انداز بصری به نسبت وسیع‌تر نسبت به دفترهای کوچک‌تر است. این موضوع باعث می‌شود از نظر دلباز بودن محیط و فراخ بودن فضاها، احساس بهتری برای بیشتر افراد فراهم شود. هر چند الزاماً همه افراد چنین حسی را ندارند و برخی فضاهای کوچک و جمع‌وجور را بیشتر می‌پسندند و در آن‌ها احساس آرامش بیشتری دارند، ولی بیشتر افراد، به‌خصوص کسانی که



دفتری دیگر، به همراه معلمان درس‌ها، اعضای یک سامانه به‌نسبت گسترده در آن دبیرستان هستند که همراهی و هماهنگی بین آن‌ها بسیار ضروری است. محیط کار اشتراکی می‌تواند برخی از امور آموزشی مدرسه را تسهیل کند؛ هر چند ایجاد هماهنگی به عناصر مهم‌تر دیگری نیز وابسته است.

دفتر معلمان، یک محیط آشنا با رویکرد کار اشتراکی

یکی از فضاهایی که از دیرباز در همهٔ مدرسه‌ها به‌نوعی می‌تواند یک دفتر کار اشتراکی فرض شود، دفتر معلمان هر مدرسه است. البته اینکه تا چه حد ویژگی‌های این نوع دفترها را در خود دارد یا ندارد، به ابعاد، مبلمان و همچنین نوع ادارهٔ این دفترها وابسته است. در دفتر معلمان در یک مدرسه که در ساعاتی از روز تعدادی از معلمان در آن جمع می‌شوند و ضمن استراحت و صرف چای و یا خوردن صبحانه و ناهار، تجربیات خود را با یکدیگر به اشتراک می‌گذارند، یا در گوشه و کنار این دفتر، گروه‌های کوچک علمی رسمی و غیررسمی بین معلمان با درس‌های مشترک در پایه‌های گوناگون شکل می‌گیرد و چه‌بسا با رایانه و یا رایانه‌های موجود در آن، نیازهای کاری معلمان تا حدودی برطرف می‌شود، یک محیط دفتر کار اشتراکی شکل گرفته است. دربارهٔ دفتر معلمان کارآمد، در یک شماره از مجله در سال تحصیلی گذشته، به‌شکل اختصاصی پرداخته‌ایم. اینجا به آن اشاره شد تا تأکید شود محیط کار اشتراکی یک محیط کار ناآشنا در مدرسه نیست و همهٔ مدرسه‌ها تا حدود زیادی با آن آشنایی دارند.

مدرسه، در یک دفتر کار اشتراکی مرتبط با نیروهای آموزشی آن مدرسه، برای آن فعالیت جدید، فضایی را فراهم کرد.

صرفه‌جویی در فضاها

این موضوع از نظر معماری به‌راحتی قابل تحلیل است. هر فرد در محیط کار خود، علاوه بر اینکه فیزیک آن فرد و میز و صندلی و سایر امکانات پیرامونش به فضای مشخص نیاز دارند، به یک محیط پیرامونی به‌ظاهر خالی، به‌عنوان فضای تنفس یا هر عنوان دیگر نیز نیاز دارد. این فضاهای خالی به‌شکل ساده‌تری قابلیت به اشتراک‌گذاری دارند و ادغام دفترها در صورت امکان، در فضاهای مدرسه صرفه‌جویی می‌کند.

هماهنگی و هم‌افزایی

دفترهای کار اشتراکی برای کسانی که اشتراک کاری دارند، فرصتی بسیار ارزشمند در راستای فعالیت و همکاری هماهنگ فراهم می‌کند. مسئولان و دست‌اندرکاران آموزش مدرسه، در بخش‌های گوناگونی با هم فعالیت می‌کنند که همراهی و همکاری قابل‌توجهی نیاز دارند. اشتراک کاری در این بخش‌ها در مدرسه زیاد است. البته هرچه این اشتراک بیشتر باشد، امکان تلافی‌کاری نیز افزایش می‌یابد. مثلاً در یک دبیرستان، معاون آموزشی، دبیر درس‌ها و گروه‌های علمی، مشاوران تحصیلی و کنکور، مسئول پژوهش و جشنواره‌های پژوهشی، متولی کلاس‌های المپیادهای علمی، مسئول برگزاری امتحانات و ارزشیابی‌های دیگر، مسئول تکثیر و انتشارات آموزشی و مسئول بایگانی پرونده‌های دانش‌آموزی و امور

روحیهٔ جمعی بیشتری دارند، نسبت به این فراخی و چشم‌انداز وسیع‌تر، گرایش بیشتری دارند.

ظرفیت شناور

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های این نوع از محیط‌های کاری، ظرفیت شناور آن‌هاست. به بیان ساده و مختصر، کم یا زیاد شدن افراد در این نوع فضاها آسان‌تر است. هر چند بالاخره ظرفیت هر فضایی محدود است، اما وسعت و نوع مبلمان این فضاها باعث می‌شود امکان اضافه‌شدن یا کاهش بهره‌برداران به سادگی صورت پذیرد. مثال معروف دستکش‌های پنج‌انگشتی معمول در مقابل دستکش‌هایی که فقط انگشت شصت، یک محل مخصوص دارد و چهار انگشت دیگر در یک‌جا قرار می‌گیرند، کمک می‌کند این موضوع بهتر درک شود. در این نوع دستکش‌ها، اگر فرض کنیم دستی وجود داشته باشد که انگشتان بیشتری دارد، با مشکل کمتری روبرو می‌شود. این فضاها هم امکان شناور بودن در ظرفیت را فراهم می‌کنند. اگر به فعالیت‌های آموزشی یک مدرسه، موضوع جدیدی اضافه شود، می‌توان به‌شکل ساده‌تری، بدون ایجاد یک دفتر جدید در



محیط کار اشتراکی؛ موانع و محدودیت‌ها

تا اینجا به کارایی‌ها و قابلیت‌های دفترهای کار اشتراکی اشاره شد. اما این دفترها، مشکلات و محدودیت‌هایی نیز دارند. این پرسش که آیا همهٔ دفترهای مدرسه باید در یک دفتر جمع شوند، از اساس، پرسشی بی‌معنی است و تا حدودی روشن است که پاسخ آن منفی است. برخی دفترها با یکدیگر قابل جمع نیستند. ضمن اینکه جمع‌شدن همهٔ دفترها در یک موقعیت هم مشکلات متعددی ایجاد می‌کند. بنابراین محدودیت‌هایی برای دفترهای کار اشتراکی در مدرسه‌ها وجود دارد.

ناهماهنگی اشتراکی!

به نظر می‌رسد دفترهایی که در یک مدرسه با هم هیچ نوع هماهنگی ندارند و نوع فعالیت آن‌ها با یکدیگر سازگار نیست، بهتر است از هم جدا باشند. در برخی دفترها سکوت یا تمرکز زیادی نیاز است که با دفترهای محیط کار اشتراکی سازگار نیست. برخی فعالیت‌ها نیز هیچ رنگ اجتماعی به خود نمی‌گیرند. مثلاً

انجام مشاوره‌های فردی در یک دفتر کار اشتراکی با مشکلاتی روبرو می‌شود، یا انجام امور ثبت‌نام مالی در مدرسه‌ای غیردولتی در دل یک دفتر آموزشی، صورت نامطلوبی به خود می‌گیرد.

اشتراکی

وقتی مسئولان مدرسه تصمیم می‌گیرند به‌منظور صرفه‌جویی یا شناور کردن ظرفیت در فضاها، دست به ایجاد دفتر بزرگ کار اشتراکی بزنند، حتماً باید به فکر نوع مراجعان به این دفترها هم باشند. مراجعات دانش‌آموزی پر حجم در زنگ‌های تفریح، یا مراجعات اولیای دانش‌آموزان و هم‌زمانی با حضور دانش‌آموزان در این دفترها و مشکلاتی از این دست، به اختلال در ادارهٔ این دفتر و حتی ادارهٔ مدرسه منجر می‌شود. پیش‌بینی نوع مراجعان در هر بخش از کارهای دفتری و اداری در مدرسه، برای مدیران و متولیان باتجربه در مدرسه‌ها بسیار آسان است. از این رو تصمیم به تجمیع دفترها و ایجاد فضای کار اشتراکی، باید با در نظر گرفتن نوع، زمان و حجم مراجعان صورت پذیرد.

توزیع دفترها؛ توزیع حضور در مدرسه

توزیع دفترها در محیط مدرسه از مواردی است که امکان نظارت عمومی به فضاهای گوناگون مدرسه به‌شکلی مداوم و مطلوب را فراهم می‌کند. اگر در یک بخش وسیع از فضاهای مدرسه هیچ دفتری وجود نداشته باشد، زمینه برای حضور نیافتن مربیان و مسئولان مدرسه در آن فضا بیشتر فراهم می‌شود و ضمن کاهش ظرفیت نظارت عمومی بر حسن اجرای فعالیت‌ها در مدرسه، این موضوع به کاهش ایمنی و همچنین امنیت در آن بخش از مدرسه منجر می‌شود و اگر اتفاق خطرآفرینی در این بخش شکل بگیرد، ممکن است که مسئولان مدرسه آخرین افرادی باشند که از آن مطلع می‌شوند. بنابراین، توزیع دفترها در مدرسه می‌تواند ظرفیتی مناسب در جهت کارآمدی بیشتر در آن مدرسه باشد.

دوراهی و انتخاب هر دو راه

با توجه به همهٔ ابعاد موضوع در دوراهی تجمیع برخی دفترها در یک دفتر کار اشتراکی و یا تفکیک دفترها و توزیع آن‌ها در مدرسه، می‌توان گفت از نوعی از دوراهی صحبت شد که توجه به هر دو راه در آن ضرورت دارد و تصمیم‌گیری پیرامون آن، به جزئیات موضوع بستگی دارد و در انواع دسته‌بندی‌ها و فعالیت‌ها قابل تحلیل و ارزیابی به شکل‌های گوناگون است و نتیجهٔ آن در هر زمینه متفاوت است. تجربیات مدیران و معلمان مدرسه‌ها زمینهٔ بسیار مناسبی برای تصمیم‌گیری در این باره فراهم می‌کند و منجر به شکل‌گیری شایسته‌ای در نوع معماری و مبلمان مدرسه و دفترهای آن‌ها می‌شود.

